

Milí čtenáři,

přestože nám příroda na samém konci ledna ukázala náznak jara tak silný, že u nás vyrazily sněženky, petrklíče a hlášený byly i první podběly, už je zase vše, jak v únoru má být. A to pro nás, co se snažíme omezit mizení dřevin z okolí našich domovů, znamená zatím pohodu. Bohužel tedy spíše klid před bouří, protože nevěřím, že by tomu letos mělo být jinak, než v minulých letech. Asi to souvisí s nějakým hluboko zakořeněným vzorcem chování člověka. Vždy, když přichází skutečné jaro, sleze sníh, den se prodlužuje, sluneční paprsky začínají hřát a příroda srčí pučící energii, začínají lidé organizovat své okolí.

Nejde jen o uklízení všeho, co se shromáždilo pod sněhem, prořezávání, sázení, opravy, ale také přichází na řadu stromy: „Nepřekáží nám tenhle dub? Vzpomeň si, jak jsi musel čistit listí z okapů.“ „A co tamten smrk, všiml sis, jak se během posledních víchřů klátí, co kdyby spadl?“ „Měla by zmizet ta velká bříza, pylu z ní je až hrůza!“... Až teprve březem nám tak začne doručovat velkou porci obálek s oznámením o zahájení řízení o povolení kácení zeleně. Důvody k poražení často malicherné, v jiných případech zřetele hodné. Jenže přichází pozdě. Jen výjimečně si lidé vzpomenou na podzim, v zimě, nebo v klidném letním předstihu.

Než proběhnou správní lhůty, posouzení stavu dřeviny a závažnosti uváděných důvodů, je tu najednou čas, kdy už pokácet prakticky nelze. Ne ani tak proto, že stromy se již zelenají nebo krásí květy. V tom ohledu je vcelku jedno, kdy navždy opustí náš svět. Ale ve větvích nebo v dutinách již mohou hnízdit ptáci nebo se zabydlet drobní savci. A tak, i když jsou důvody k povolení pokácení opodstatněné, mělo by být odstranění stromu odsunuto až na pozdní podzim či další zimu. Což se ne vždy líbí.

Jako vždy však doufám, že obálek přijde co nejméně. Můj počítač se však plní fotkami stromů, které kdysi žili v našem okolí a s nimiž se už nikdy nepotkám. A přitom stromy v městech kromě jiného lidem poskytují i těžko vyčíslitelné služby. Čistí vzduch od prachu, přidávají kyslík, ale fungují také jako velké klimatické zařízení – ochlazují a zvlhčují vzduch a nabídnou stín v horkém dni. Mimoto slouží jako větrolam, potěší unavené oko, zpříjemní den ševelem listí... Jednou se třeba dočkám a žádosti ustanou a důvodem nebude, že by někdo změnil zákon a dal vlastníkům zcela volnou ruku nebo tím, že nebude již co povolovat a kácet.

Edvard Sequens

V OBSAHU TAKÉ NAJDETE

Poslanci učinili první krok ke zrušení NP Šumava	str. 2-3
Jezera vzata na milost	str. 4-5
Ministerstvo průmyslu podvedlo obce s úložištěm	str. 8
Nový Temelín – domácnost si doplatí tisícovku ročně	str. 10
Údolí Rudolfovskeho potoka si zaslouží ochranu	str. 13-14
Pozvánky na akce	str. 18-19

Získala titul Strom roku. Pomozme jí uspět i v Evropě!

Lípa z Novodvorské aleje v Jihomoravském kraji, která se v loňském roce stala vítězným Stromem roku, nyní reprezentuje naši republiku v mezinárodní anketě Evropský strom roku 2013. Hlasování potrvá až do 28. února na www.treeoftheyear.org.

Tato lípa zastupuje skupinu 57 lip, které lemují cestu z Nových Dvorů u obce Vavřinec. Alej vysazená počátkem 19. století je památkově chráněná. Z vlastní iniciativy a dobré vůle ji pomohli obnovit místní nadšenci všech věkových skupin, od školáků, studentů až po důchodce. Alej vyčistili, stromy nechali odborně ošetřit, trhliny zakryli

šindelovými stříškami. Do mezer v aleji rodiny z okolí vysázely nové stromy, které nyní považují za své rodové.

V soutěži na rozdíl od jiných není důležitá krása, velikost nebo věk stromu, ale jeho příběh. Cílem ankety je totiž poukázat na stromy jako na zajímavé přírodní i historické dědictví, kterého bychom si měli všimnout a chránit jej.

Z materiálu Nadace Partnerství vybral Jiří Řehounek

Poslanci učinili první krok ke zrušení NP Šumava

Poslanecká sněmovna v úterý 12. února večer propustila do dalšího projednávání návrh zákona o Národním parku Šumava předložený Plzeňským krajem, který znamená de facto zrušení národního parku. Otevírá jej výstavbě a většinu lesů převádí na běžné komerční hospodaření. Podle plzeňského návrhu má veškeré zakázky na těžbu a prodej dřeva v národním parku dostávat nová společnost řízená regionálními politiky.

Plzeňští radní navrhuje, aby se takzvané třetí (a nově vytvořené čtvrté) zóny, kde se může stavět a jež nyní tvoří asi 5 % národního parku, rozšířily na téměř 70 % jeho území. Radikální změna by většinu parku otevřela další zástavbě hotely či rekreačními středisky včetně developerských projektů nových sjezdovek, lanovek či golfových hřišť.

Většina lesů v národním parku by se podle návrhu zákona měla napříště řídit pravidly lesního zákona, který platí pro komerční lesy. Nyní všechny lesy v národním parku – bez ohledu na to, zda jsou ponechány divoké přírodě, nebo se v nich kácí – podléhají zákonu o ochraně přírody a krajiny.

Odhlasovaný návrh však požaduje, aby ochraně přírody podléhaly pouze první zóny, kterým mělo být vyčleněno jen 18 % národního parku, a zbytek se řídit stejnými pravidly jako běžné lesy určené k pěstování a těžbě dřeva.

Podle plzeňského návrhu by národní park měl přestat vypisovat výběrová řízení na lesní práce podle zákona o veřejných zakázkách. Veškeré zakázky – včetně prodeje dřeva – by měla napříště dostávat nově zřízená obecně prospěšná společnost, kterou by kontrolovali regionální politici. Národní park a ministerstvo životního prostředí by v ní měly mít pouze dvě ze šesti míst ve správní radě. Přitom nikde v návrhu není řečeno, co by se mělo dít se ziskem z prodeje dřeva.

„Poslanci podpořili návrh zákona, jehož cílem je náš největší a nejcennější národní park na Šumavě zrušit a přeměnit jej na lunapark s hotely, lanovkami, sjezdovkami a golfovými hřišti. S národním parkem nemá plzeňský návrh nic společného. Velká většina území se má podle něj otevřít výstavbě a developerským projektům a řídit se pravidly lesního zákona, která platí pro komerční lesy určené k pěstování a těžbě dřeva. Přitom cenná a turisty vyhledávaná šumavská příroda má význam pro celou střední Evropu,“ komentoval hlasování ve sněmovně Jaromír Bláha z Hnutí DUHA.

Tisková zpráva Hnutí DUHA

Totéž potvrdily i výsledky biomonitoringu na územích ponechaných přírodě na české straně. V oblastech původních horských smrčín v nejvyšších polohách tu v lesích dříve napadených kůrovcem vyrůstá průměrně 6 663 mladých stromků (median 3 140 jedinců) vyšších než 10 cm na hektar. Pouze malá část z nich byla uměle vysazena.

Výsledky ekonomických studií zároveň ukázaly, že NP Bavorský les přináší regionu výrazně vyšší příjmy, než kdyby byly lesy běžně hospodářsky využívány. Při současných vysokých cenách dřeva představuje „ušlý zisk“ z lesů ponechaných přírodě 5-10,8 milionů eur ročně. Ve srovnání s tím ovšem představuje

přidaná hodnota z turismu vázaného na divokou přírodu 13,5 milionů eur za rok. Z výsledků sociologických průzkumů provedených mezi návštěvníky a srovnáním s okolními oblastmi vyplývá, že když by zde neexistoval národní park, přijelo by sem namísto 760 000 návštěvníků jen kolem 160 000. Zatímco peníze z turismu zůstávají na místě, zisky okolních státních lesů z prodeje dřeva plynou mimo region. Rovněž více než 2/3 vytěženého dřeva se zpracovávají mimo region. Lesní hospodaření postrádá narozdíl od národního parku účinek regionálního multiplikačního efektu jako přídatného kapitálového vstupu. Podle dostupných studií mají i obce v NP Šumava průměrně dvojnásobné příjmy než obce na jeho hranici či za hranicí.

„Třicetileté sledování vývoje lesů ponechaných přírodě přineslo výsledky, které zcela změnily pohled na kůrovce – z obávaného škůdce se stal klíčový druh pro druhovou rozmanitost vysokohorských smrčových lesů. Přírodní zmlazení v oblastech, které dříve napadl kůrovec, se vyvíjí dobře. V průměru tu roste už 2158 mladých stromků vyšších než jeden metr na hektar, zatímco v roce 1991 to bylo průměrně 296 stromků na hektar. Pouze na 0,5 % plochy zmlazení chybí. Díky kůrovci a polomům došlo k otevření korunového zápoje, zvýšení množství tlejícího dřeva a tím i k nárůstu počtu vzácných druhů,“ uvedl Marco Heurich na tiskové konferenci.

„V Německu byl význam národních parků pro regionální rozvoj doložen i výzkumem. Díky národnímu parku se zachovalo, respektive vzniklo více pracovních míst, než v případě, že by pokračovalo hospodářské využívání lesa s těžbou dřeva. V Bavorském lese především lesníci, dřevozpracovatelské provozy a komunální politici proti skutečnému národnímu desítky let bojovali. Dnes obce od Mauthu po Spiegelau, sousedící se „starší“ částí národního parku, plně stojí za „národním parkem lesní divočiny“. Mluví o „svém“ národním parku a mezitím už také zjistily, co regionu přinesl ve smyslu ekonomicko-hospodářském“, řekl Hans Bibelriether, zakladatel a bývalý ředitel NP Bavorský les.

„Pečlivý monitoring bezzásahových území ukázal, že přirozená obnova horských smrčín je úžasná. Dříve prováděné umělé výsadby se ukázaly jako zbytečné vyhazování peněz. Příroda ukázala, že to dělá lépe a zadarmo. Výsadby jsou potřeba pouze v nižších polohách parku, kam je třeba dosázet buky a jedle, horské smrčiny ve vyšších polohách výsadby nepotřebují a měly by být ponechány přírodě,“ dodal předseda stínové vědecké rady NP Šumava Jakub Hruška.

Z tiskové zprávy Hnutí DUHA vybral Jiří Řehounek

Jezera vzata na milost

Základní poučky, k nimž jsme se dopracovali výzkumem pískoven, praví, že pro přírodu a její rozmanitost jsou nejlepší pískovny těžené zhruba na hloubku hladiny podzemní vody, v nichž vzniká mozaika tůní a suchých vyvýšenin. Potíž takových pískoven, často plošně méně rozsáhlých, spočívá v rychlém zarůstání. Pokud je chceme udržet v dobrém stavu z hlediska ochrany ohrožených druhů, musíme v nich podnikat alespoň občas nějaké zásahy – vyřezávání náletu, stržení svrchní vrstvy půdy nebo prohrábnutí tůní. Většina ohrožených druhů je v nich totiž závislá na plochách obnaženého písku nebo rozvolněné vegetace. Netřeba

dodávat, že zmiňované zásahy stojí peníze i čas.

V poslední době malých aktivních pískoven výrazně ubylo a těžba štěrkopísku se koncentruje do rozsáhlých dobývacích prostorů, kde se často těží „z vody“. Velkým jezerům, která vznikají na Třeboňsku i leckde jinde po těžbě štěrkopísku, jsem dlouho nemohl přijít na chuť. Ono v nich totiž celkem nic moc zajímavého nežije, nepočítáme-li bochnatku americkou, invazní mechovku, která se u nás lavinovitě rozšířila. Tu ovšem chránit netřeba. Kolem jezer se občas motají nějaké vzácnější ptáci nebo hmyz, ale celkově to bývá spíše nuda. Pro některé druhy, třeba pro naši „erbovní“ břehuli říční, s sebou nese koncentrace těžby i nemalá rizika. V případě nenadálé události, která zničí hnízdní kolonii, je dnes postižena daleko větší část populace, než tomu bylo při existenci většího množství lokalit rozptýlených po krajině.

Můj pohled na velká těžební jezera se ale postupem času změnil, přičemž rozhodující impuls přišel teprve nedávno. Loňský rok jsem často trávil při terénním výzkumu v sousedství takového jezera a všiml si, že velká pískovna s těžbou pod hladinu podzemní vody má také svoje výhody. I když její centrální část tvoří rozsáhlá a nepříliš oživená vodní plocha, po jeho obvodu vznikají vzácná stanoviště, např. písčiny, tůně, dokonce i drobná rašeliniště. Na rozsáhlejší ploše navíc vytrvávají déle, protože zarůstání postupuje pomaleji. Specializované ohrožené druhy tak mají k dispozici větší rozlohu příhodného prostředí v delším časovém horizontu. Pokud jsou do pískovny svedeny

drobné vodní toky, třeba jen meliorační kanály z lesa, vzniknou další podobná místa s nezapojenou vegetací – strže, malé „nivy“ s několika meandry nebo miniaturní „deltý“.

Nejzásadnějším přínosem pískovnových jezer však je, že lákají lidi ke koupání a hlavně dupání na březích. Jak ukazují průzkumy pískoven na Třeboňsku, právě extenzivní (ve vrcholném létě ovšem spíše inenzivní) rekreační aktivity pomáhají udržovat v dobrém stavu stanoviště mnoha ohrožených druhů hmyzu, rostlin a dalších organismů. Pohyb lidí je přitom kolem jezer s neoficiálním (u aktivních těžeben dokonce nelegálním) koupáním chaotický, což ještě více prospívá stanovištní i druhové rozmanitosti. Laicky řečeno – někde lidi dupou hodně (otevřené písčiny), jinde méně (suché trávníky, křoviny) a ještě jinam vůbec nechodí (mokřady, lesy).

Na závěr musím ještě podotknout, že tento text rozhodně nevyzývá k nekontrolované velkoplošné těžbě štěrkopísku nebo čehokoli jiného v české krajině. Ani vznik velkého jezera nemusí být nutně pozitivním zásahem, protože mění krajinný ráz i celkové fungování krajiny. Každý těžební projekt proto musí být důkladně posouzen z hlediska vlivů na životní prostředí a neměl by zničit nic cennějšího, než dokáže vytvořit. A pro ochranu ohrožených druhů je samozřejmě klíčové, jak bude vypadat rekultivace území po jeho opuštění. Jinak se může stát, že namísto oázy rozmanitého života vznikne jen další borová plantáž.

Jiří Řehounek

Fórum ochrany přírody

V září 2011 vzniklo v České republice Fórum ochrany přírody jako platforma pro setkávání ochranářů a diskusi o problémech ochrany přírody. Fórum představuje svobodný myšlenkový prostor založený na aktivním přístupu a vzájemné toleranci a schopnosti účastníků shodnout se na konsenzuálních výstupech. Fórum poskytuje prostor k diskusi, předávání poznatků a hledání řešení v různých aktivitách ochrany přírody. Zajišťuje svobodné vyjadřování názorů svých členů bez politických či institucionálních vlivů. Systém práce je založen na fungování permanentní názorové platformy prostřednictvím internetových stránek a na pravidelném setkávání.

V loňském roce proběhla první dvě setkání Fóra a rozjíždí se tzv. webináře, tedy internetové semináře na

konkrétní téma. Oba dosud proběhnuvší webináře mohou zájemci shlédnout na webu (<http://forumochranyprirody.cz/stranka-pro-odborniky/webinare>). O tématu „Zvláště chráněné druhy a aktualizace jejich seznamu“ účastníci debatovali s Janem Šírou, téma „Příroda bez hranic aneb pozice české ochrany přírody v evropském a světovém kontextu“ přednášel Michael Hošek. Součástí webových stránek je také poradna pro veřejnost nebo sekce e-learningu. Platforma zprovoznila také pravidelně aktualizovanou stránku na Facebooku (<http://www.facebook.com/pages/F%C3%B3rum-ochrany-p%C5%99%C3%ADrody/287355694704900>).

Fórum ochrany přírody je otevřenou platformou ochránců přírody ze státní správy, akademické sféry i nevládních organizací. Další zájemci o členství se mohou hlásit na e-mailu forumochranyprirody@email.cz.

Jiří Řehounek (s využitím textů z webových stránek Fóra)

Statisíce ptáků ročně zahynou po nárazu do skel nebo je uloví kočky – již nemusí!

Statisíce ptáků ročně zahynou v České republice po nárazu do prosklených ploch. Nejedná se jen o mediálně známé příklady nárazů do nezabezpečených průhledných protihlukových stěn. Stejně často narážejí ptáci do daleko menších skleněných ploch na rodinných domcích, školách, administrativních budovách, zastávkách hromadné dopravy ale i na kůlnách, sklenících, paňnicích...

A právě na tyto menší prosklené plochy se zaměřuje výstava „Ochrana ptáků před nárazy do skel a před kočkami“ v pražské Botanické zahradě a nové webové stránky www.ochranaptaku.cz. Vyvracejí mnohé mýty, které v ochraně ptáků před nárazy panují, a zároveň seznamují s funkčními pravidly a výrobky pro každý skleněný prostor. Dále představují i možnosti ochrany krmítek a hnízd před kočkami, které se v mnoha městech na úbytku některých ptačích druhů podílejí.

„Je neuvěřitelné, že navzdory odhadům, podle kterých v Evropě zahyne ročně po nárazu do skla až 100 milionů ptáků ročně a další miliony zahynou díky kočkám, nebylo doposud možné na jednom místě najít souhrn všech předsudků i doporučení, jak ptáky na svém domě nebo kanceláři chránit. Naše firma nabízí široký sortiment výrobků pro ptáky, a proto nám přišlo líto, že mnoho lidí ptáky krmí a instaluje ptačí budky a ve stejné době tisíce ptáků hynou zbytečně. Proto jsme ve spolupráci s Českou společností ornitologickou připravili nové webové stránky, ale zároveň jsme vyvinuli a zařadili do naší nabídky takové výrobky k jejich ochraně, které je možné využít i na sklech kanceláří, obývacích pokojů a podobně,“ říká Petr Dobrý z firmy Zelená domácnost. V představeném sortimentu jsou nejen různé druhy samolepek nově vyráběných v ČR, ale i patentované, pro lidské oko téměř neviditelné samolepky s UV efektem využívající fakt, že ptáci, na rozdíl od nás lidí, dokážou vidět UV paprsky. Takové samolepky pak pták vidí jako jasné modré plochy, které ho dobře upozorní na nebezpečí.

„Lidé si často neuvědomují, že letící pták v prosklené ploše nevidí překážku. Pokud je osazena čirým materiálem, považuje plochu za prostor vhodný k průletu. Toto riziko se ještě zvyšuje s použitím „zrcadlového“ skla, které odráží okolní prostředí a ptáci se tak do této fiktivní krajiny snaží letět. Stačí se jen rozhlédnout ve svém okolí, kolik takových pastí na ptáky číhá. Třeba administrativní budovy nebo prodejny jsou čím dál více prosklené. Jsme proto rádi, že se podařilo společně připravit tuto výstavu a spustit web k tématu. Doufáme, že se nám podaří lidem vysvětlit, že jedna symbolická silueta dravce na velkém proskleném okně je přežitkem, který nic neřeší. Bude to ovšem obtížné, když např. správci komunikací takto neúčinně „zabezpečují“ protihlukové stěny u dálnic, nebo vlastník banky svůj prosklený palác. Obojí má veřejnost denně na očích!“ říká Lukáš Viktora z České společnosti ornitologické.

K příležitosti spuštění webových stránek se uskuteční výstava na toto téma v pražské Botanické zahradě Na Slupi. Návštěvníky seznámí s problematikou ochrany ptáků před nárazy do skel, s možnými řešeními, ale také s možnostmi ochrany ptačích budek a krmítek před kočkami a jinými predátory. Výstava se uskuteční od 4. do 24. února 2013. Bude umístěna ve vstupní části do skleníků, takže je možné ji shlédnout zdarma.

„Málokdy můžeme chránit ptáky tak snadno a levně, jako doma na svých oknech a prosklených dveřích. Doufáme, že náš nový web vyřeší traumata lidí, kteří jsou nešťastní z toho, že jim ptáci narážejí do oken a hynou, a hlavně věříme, že takto dokážeme zachránit tisíce ptáků. Časem bychom chtěli, aby z části výtěžku z prodaných samolepek vnikl registr nebezpečných ploch, kde hynou ptáci po stovkách. Proto z každé prodané samolepky darujeme České společnosti ornitologické na rozjezd této aktivity 5%,“ říká Zuzana Dobrá, jednatelka internetového obchodu [Zelená domácnost.com](http://Zelená_domácnost.com).

„Mnoho firem investuje nemalé peníze do společenské odpovědnosti a je jim lhostejné, že na jejich kancelářských budovách hynou ptáci ve velkém. Přitom odpovědnost firmy, ale i jednotlivce začíná v jejich sídle a doma. Lidé ptáky rádi krmí, domníváme se, že budou ptáky i rádi chránit, když budou vědět jak. Proto věříme, že nový web [Ochrana ptáků.cz](http://Ochrana_ptaků.cz) lidi zaujme a současná neradostná situace se bude rychle zlepšovat,“ říká Zdeněk Vermouzek, ředitel České společnosti ornitologické.

Tisková zpráva ČSO

PRÁVĚ VYŠLO

Bulletin České společnosti pro ekologii

Na sklonku loňského roku vyšel druhý Bulletin České společnosti pro ekologii. Tentokrát se zaměřuje především na jihočeská pracoviště zabývající se ekologií a ochranou přírody. Kromě několika výzkumných týmů z Jihočeské univerzity a místních ústavů Akademie věd ČR v bulletinu stručně představují svoje aktivity i Daphne ČR – Institut aplikované ekologie, Calla nebo Gymnázium a SOŠE Kaplice. Kromě domácích projektů si čtenáři mohou počítat také o vědeckých projektech v exotických končinách nebo o disertačních pracích vycházejících hvězd české ekologické vědy. Jaroslav Vrba a Hana Šantrůčková komentují vývoj v našem největším národním parku v textu „Šumavské ohlédnutí za národním parkem. Bulletin si můžete stáhnout na <http://www.cspe.cz/sites/default/files/downloads/news/bulletin-cspe-2012.pdf>.

Jiří Řehounek

Zemědělci v zemích Jihu tváří v tvář změně klimatu: Původci, oběti nebo zachránci?

Analytické centrum Glopolis vydává brožuru „Zemědělci v zemích Jihu tváří v tvář změně klimatu: Původci, oběti nebo zachránci?“.

Většinu z nás jako první napadne vliv změny klimatu na zemědělství: nepředvídatelnost počasí, sucha, záplavy, cyklóny a jiné přírodní katastrofy mohou zničit celou úrodu. Drobní zemědělci v rozvojových zemích jsou těmto vlivům vystaveni nejvíce a zároveň mají nejméně prostředků, jak jim čelit. Zemědělství však není jen obětí, ale také původcem změny klimatu. Spalování fosilních paliv, kácení tropických lesů, nadměrné využívání pesticidů a další procesy, které souvisí se zemědělskou produkcí, jsou významným zdrojem emisí skleníkových plynů.

Je tedy zemědělství obětí nebo příčinou? Zemědělce se v této brožuře pokusíme vidět především jako důležité hráče v boji proti změnám klimatu. Pokud se na tento jev podíváme právě z jejich pohledu, můžeme najít vhodná řešení. Obecně se jedná o prosazování trvale udržitelného, k přírodě šetrného zemědělství, které je schopné zajistit nejen produkční funkci, ale také funkci

krajinotvornou a sociální. Zemědělství by se mělo stát neopomenutelnou součástí diskuse o změně klimatu. Zemědělci v rozvojových zemích, kterým se budeme v této brožuře primárně věnovat, jsou zároveň zásadní skupinou pro zajištění potravinové bezpečnosti ve svých zemích. Je tedy nutné zabývat se jejich situací a schopností vyprodukovat dostatečné množství potravin. Tuto schopnost v mnoha oblastech ohrožuje právě změna klimatu.

Tato brožura je určena především učitelům, jejich studentům a všem ostatním, kteří se chtějí těmito tématy hlouběji zabývat a předávat informace dál. U některých důležitých pojmů se objevuje odkaz na slovníček.

Brožura je rozdělena na několik částí. První kapitola odpovídá na některé základní otázky a objasňuje souvislost mezi potravinovou bezpečností (a tedy hladem) a změnou klimatu. V druhé kapitole se již více zaměříme na roli zemědělců v otázce měnícího se klimatu. Další kapitola nás zavede hlouběji do jádra problému díky případovým studiím ze života senegalských drobných zemědělců a přiblíží nám strategie a postupy, pomocí nichž se snaží měnícímu se klimatu přizpůsobit. Ve čtvrté kapitole se podíváme na nejdůležitější praktiky, které škodí životnímu prostředí (nešetrná produkce biopaliv a živočišných výrobků, plýtvání s potravinami, vypalování porostů), ale také o vlivu tržních pravidel a předávání technologií na situaci drobných zemědělců v rozvojových zemích. V předposlední kapitole se dozvíme, kam směřují mezinárodní summity týkající se změn klimatu. Nakonec nám sami zemědělci prozradí, jaké kroky by bylo potřeba uskutečnit na politické úrovni, aby byli schopni úspěšně bojovat se změnou klimatu a dalšími překážkami.

Brožura [Zemědělci v zemích Jihu tváří v tvář změně klimatu: Původci, oběti nebo zachránci? \(PDF, 1 MB\)](#)

Ministerstvo průmyslu podvedlo obce s úložištěm

Správa úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO) opakovaně a veřejně slíbila obyvatelům v místech, kde hledá místo pro konečné hlubinné úložiště radioaktivních odpadů, že další průzkumy nezačnou bez souhlasu všech obcí, kterých se to v dané lokalitě týká. Ministr průmyslu Martin Kuba se tomuto slibu prakticky vysmál. V prosinci 2012 převedl kompetenci získat povolení na průzkumy v lokalitě Kraví hora na Žďársku na státní podnik DIAMO, odštěpný závod GEAM Dolní Rožínka. A ten nyní žádost o stanovení průzkumného území podal bez ohledu na rozhodnutí obyvatel obce Bukov v místním referendu.

To se konalo 11. a 12. ledna o lidé z obce se postavili proti průzkumu této lokality pro stavbu trvalého úložiště jaderného odpadu. Celkem tak v Česku v místních referendech lidé odmítli úložiště ve 27 obcích.

Náměstek závodu GEAM Josef Lazárek na jednání zastupitelstva obce Věžná 9. ledna t.r. potvrdil s odvoláním na rozhodnutí ministerstva průmyslu, že předchozí sliby dané SÚRAO pro ně nejsou důležité. A to včetně smluv o spolupráci, na základě nichž měly průzkumy odstartovat a které se ještě na konci listopadu 2012 SÚRAO pokoušelo se starosty lokality Kraví hora uzavřít. Lazárek rovněž prohlásil: „DIAMO dostane mandát ke všem ostatním průzkumným územím od státu a bude je dělat všechny.“

Zástupci obcí a veřejnosti z lokalit, kterým hrozí stavba hlubinného úložiště radioaktivních odpadů, dlouhodobě požadují zásadní změnu postupu státu. Chtějí, aby byl respektován jejich názor a stali se pro státní orgány skutečnými partnery. Nyní totiž nemají možnost o úložišti účinně spolurozhodovat. Konstatovala to i Pracovní skupina pro dialog o úložišti zřízená Správou úložišť radioaktivních odpadů, která navrhla zákon, v němž by byl respekt k rozhodnutí obcí zakotven. Po vzoru Finska, Švédska a dalších zemí.

Události na Kraví hoře jsou fackou do tváře všem, kteří uvěřili slibům Správy úložišť o respektu k názoru obcí, za jejichž humny by úložiště mohlo vzniknout. Jak Správa úložišť, tak státní podnik DIAMO jsou podřízeny ministru průmyslu, který se evidentně rozhodl prosadit úložiště silou.

Edvard Sequens

České ministerstvo životního prostředí souhlasí s novým Temelínem

České Ministerstvo životního prostředí vydalo závěrem procesu EIA na další dva reaktory v Temelíně své souhlasné stanovisko. Proces trval od roku 2008 a byl zvláště v posledních letech po změnách ve vedení úřadu provázen chybami a nadbíráním investorovi společnosti ČEZ. Ministerstvo dokonce ignorovalo své vlastní požadavky na obsah hodnocení, které vznikly na základě zjišťovacího řízení. Neřídil se jimi zpracovatel dokumentace, kterého platil ČEZ, ale ani zpracovatel posudku vybraný ministerstvem.

Nebyly tak vůbec vyhodnoceny dopady konkrétních uvažovaných typů reaktorů (AP1000 od Westinghouse, EPR od Arevy či MIR.1200 od Rosatomu), posouzeny byly jen virtuální parametry pomocí tzv. obálkové metody. Nebyla řešena schopnost zařízení odolat různým potenciálním vnějším ohrožením (pád velkých dopravních letadel, teroristický útok apod.), chybí hodnocení dopadů budoucí likvidace elektrárny, není známo, co bude s vyhořelým jaderným palivem a dopady nových reaktorů nejsou hodnoceny spolu se souvisejícími investicemi - novými přenosovými vedeními, rozšířením dopravních tras v souvislosti s dopravou nadměrných komponent či skladem vyhořelého paliva.

Ministerstvo mělo v tomto případě vrátit ČEZu dokumentaci k dopracování, což je v jiných podobných případech obvyklé. Nestalo se. Problematiku měl totiž v gesci bývalý náměstek Ivo Hlaváč, který si na úřad odskočil z ČEZu, kde již nyní opět působí.

Občanská sdružení Calla, Jihočeské matky a další se zúčastnila celého procesu a podala v něm svá vyjádření, ve kterých namítala řadu dalších důvodů, pro které by měl proces skončit vydáním nesouhlasného stanoviska. Ministerstvo životního prostředí jim svým postupem nabídlo významnou šanci na soudní zrušení územního rozhodnutí, pokud bude vydáno.

Edvard Sequens

I neúplné testy ukázaly deficit bezpečnosti jádra

Evropský Výbor pro průmysl, výzkum a energetiku schválil drtivou většinou návrh usnesení k zátěžovým testům jaderných elektráren, o němž bude 7. února hlasovat Evropský parlament¹⁾. Konstatuje, že prakticky všechny hodnocené jaderné elektrárny by měly prodělat zdokonalení v oblasti bezpečnosti. I přesto, že zátěžové testy měly jen „omezený rozsah a jsou primárně zaměřeny na hodnocení odolnosti a připravenosti jaderných elektráren proti závažným vnějším událostem, nenahrazují tedy komplexní bezpečnostní hodnocení“. Přiznává, že pouze čtyři státy zahrnuly do hodnocení bezpečnosti zřícení letadel na objekt elektrárny. Česká republika mezi nimi nebyla.

Návrh usnesení zdůrazňuje, že v EU je 47 jaderných elektráren se 111 reaktory, v jejichž okolí do vzdálenosti 30 km žije více než 100 000 obyvatel, a vyjadřuje proto politování nad tím, že oblast zátěžových testů nebyla rozšířena na havarijní připravenost mimo areál elektráren.

Všechny zúčastněné subjekty musí učinit příslušné a okamžité následné kroky na základě všech nálezů a doporučení, které jsou v závěrech zátěžových testů obsažené. To by mělo stát 10 – 25 miliard EUR. Při všech 132 reaktorech, které jsou na území Evropské unie provozované, by mělo zvýšení bezpečnosti stát v průměru 1,9 až 4,8 miliard Kč na jeden jediný reaktor. Tedy až 10 miliard korun na JE Temelín a 20 miliard korun na JE Dukovany.

Sdružení Calla a Jihočeské matky prezentovaly [„Stanovisko ke konečným zprávám ČEZ o výsledcích zátěžových testů jaderných elektráren Temelín a Dukovany“](#) po jejich zveřejnění.

Edvard Sequens ze sdružení Calla řekl: „Veřejnost je uklidňována tvrzeními o velmi vysoké bezpečnosti jaderných elektráren. I rozsahem omezené zátěžové testy ukázaly, že bude třeba nemalých investic do opatření, která vlastně již měla být dávno hotova.“

Monika Machová Wittingerová z Jihočeských matek doplnila: „Nabízí se logická úvaha. Je lepší utápět finanční prostředky v nekonečném dovybavování jaderných elektráren na takovou bezpečnostní úroveň, aby obstály v dnešním světě, kde reálně hrozí například teroristické či kybernetické útoky? Nebo je lepší se v energetice vydat směrem k bezpečné energetice založené hlavně na vysoké energetické efektivnosti a využívání obnovitelných zdrojů?“

Tisková zpráva Cally a Jihočeských matek

Nový Temelín – domácnost si doplatí tisíčovku ročně

„Stavět jadernou elektrárnu a spoléhat se přitom jen na cenu z trhu je v podstatě nemožné. Proto je pro nás stabilizační prvek důležitý,“ přiznal pro Mladou frontu DNES Pavel Cyran, ředitel strategie ČEZ. Ministr průmyslu Martin Kuba proto v návrhu nové státní energetické koncepce požaduje garantovanou výkupní cenu elektřiny z nových reaktorů. Jedině při zavedení tohoto bezprecedentního kroku je možné zajistit jejich uplatnění na trhu. Náklady na stavbu jaderných elektráren jsou totiž na rozdíl od obnovitelných zdrojů rok od roku vyšší.

Příspěvek na nové reaktory ČEZ tak zaplatí český spotřebitel. Podle propočtů ekonomů z Candole Partners by české spotřebitele taková podpora vyšla na téměř 17 miliard korun ročně. Rodina s průměrnou roční spotřebou elektřiny by si tak ročně připlatila o tisíc korun navíc. Ve Velké Británii, kde je diskutována obdobná forma podpory, přišli experti City Bank s odhadem⁴⁾, že podpora jádra zatíží domácí rozpočty Britů až 200 librami (6 400 Kč) ročně navíc.

Jaderná energetika ale již dnes požívá zvýhodnění na trhu. Zejména nemusí nést plnou odpovědnost za jadernou škodu. V České republice ji má zákonem⁵⁾ omezenou na pouhých 8 miliard korun, přičemž pojistit se musí jen na 2 miliardy korun. Podle odhadu francouzského jaderného dozoru IRSN přišla katastrofa ve Fukušimě Japonsko na 4 biliony korun, ale kdyby se udála ve Francii, škody by přesáhly deset bilionů korun.

Edvard Sequens ze sdružení Calla řekl: „Nejenže se ministr Kuba snaží zlikvidovat konkurenci jaderným reaktorům zastavením podpory čistých obnovitelných zdrojů energie, ale ještě ji chce nahradit příplatkem pro ČEZ na nový Temelín. A to jen proto, abychom zůstali na špičce v objemu exportované elektřiny. Na úkor našeho životního prostředí i peněženek.“

Monika Machová Wittingerová z Jihočeských matek řekla: „Sen o levné elektřině z jádra se rozplývá jako pára nad hrncem. Vláda by neměla požadavek ČEZu přistoupit. Její souhlas s garancí výkupních cen by zakonzervoval naši energetiku v minulém století.“

Tisková zpráva Cally a Jihočeských matek

Otevřený dopis premiéru Nečasovi: dodržujte zákony

Vážený pane premiére,

opětovně se na Vás obracíme v souvislosti s přípravou aktualizované Státní energetické koncepce ČR. Naším dopisem ze dne 19. září 2012 jsme Vás žádali, abyste nedopustil obejití zákonných požadavků a o návrhu aktualizované Státní energetické koncepce rozhodl až po zohlednění výsledků řádného procesu hodnocení vlivů na životní prostředí (tzv. SEA).

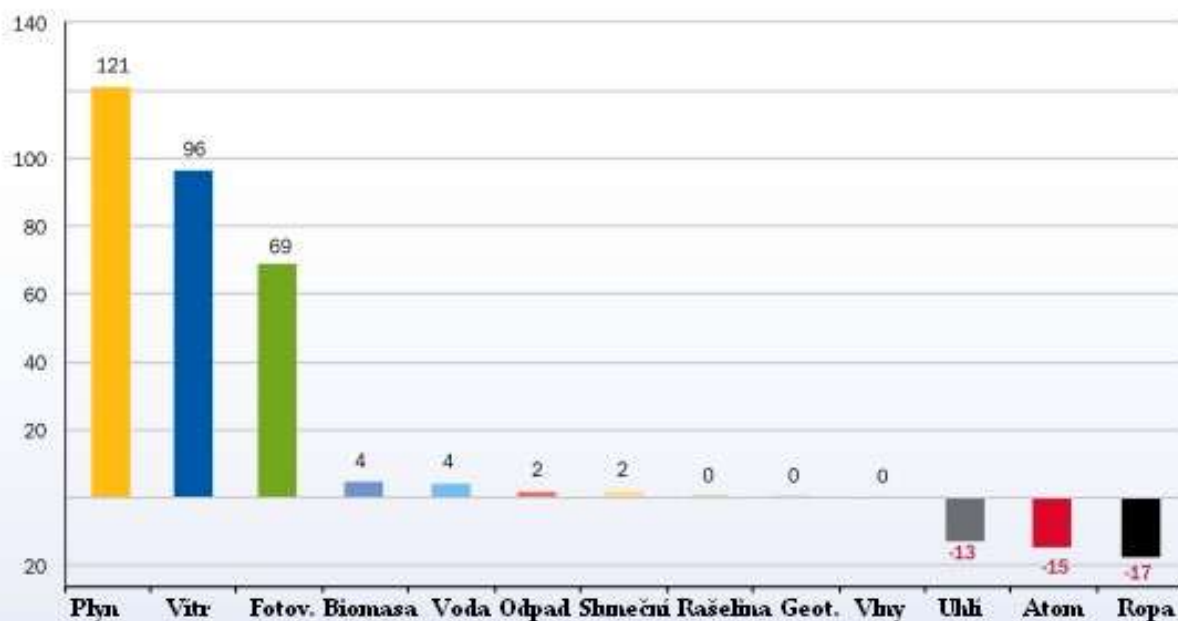
Vaše vláda pak na svém jednání dne 8. listopadu 2012 schválila „předložení aktualizace Koncepce do procesu posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (SEA), kalkulaci podrobné ekonomické analýzy a hlavní prvky energetické strategie formulované v Konceptu.“ Velmi nás proto znepokojuje vyjádření náměstka ministra průmyslu Ing. Pavla Šolce pro deník Insider (publikováno 29. ledna 2013), podle nějž se již připravuje garanční mechanismus pro nové bloky v jaderné elektrárně Temelín a další potřebné legislativní úpravy. Ministerstvo průmyslu a obchodu tak rozpracovává dílčí opatření z koncepce, která nejen, že nebyla schválena vládou, její posouzení z hlediska vlivů na životní prostředí ještě ani nebylo zahájeno, ale dosud ani nebyly spočítány její ekonomické náklady.

Pane premiére, tvorba strategických koncepcí státu, již energetická politika bezesporu je, má svá zákonem daná pravidla a postupy. Žádáme Vás, abyste se zasadil o jejich dodržení. Považujeme za nepřijatelné, aby předepsaná procedura byla redukována na pouhou formalitu bez obsahu. Rozhodnutí o jednotlivých návrzích z aktualizované Státní energetické koncepce nelze přijímat „salámovou metodou“, bez znalosti a vyhodnocení ekonomických a environmentálních dopadů koncepce jako celku. Tento dopis považujte, prosím, za otevřený.

Edvard Sequens, Calla
 Klára Sutlovičová, Centrum pro dopravu a energetiku
 Jan Šrytr, Ekologický právní servis
 Karel Polanecký, Hnutí DUHA
 Jan Rovenský, Greenpeace ČR
 Daniel Vondrouš, Zelený kruh

GRAF MĚSÍCE

Změna elektrárenského výkonu v EU v letech 2000 až 2012 (GW)

Zdroj: EWEA, 2013

Komunity pro zelenou energii

U příležitosti udělení České sluneční ceny EUROSOLAR, vyhlašované každoročně již podvanácté národní sekci této evropské asociace, seznámil dnes starosta Kněžic Milan Kazda spolu s tuzemskými organizátory evropského projektu Komunity pro zelenou energii, jehož se obec účastní spolu se sousedními Chotěšicemi, Chroustovem, Záhornicí a Slovečí, společné rozhodnutí přistoupit podpisem k evropské Úmluvě starostů a

primátorů.

Kněžice byly oceněny v kategorii slunečního činu „za úspěšnou realizaci samostatné obecní energetiky“ spočívající ve vybudování a provozování ojedinělého bioenergetického centra. To sestává z bioplynové stanice s kogenerací (o elektrickém výkonu 330 kW) a obecní výtopy (se dvěma kotli o výkonech 800 a 400 kW). Technologický celek za 139 mil. korun zásobuje teplem od roku 2007 přes 90 % z více než 400 obyvatel vsi a produkuje více elektřiny, než obec spotřebuje, což umožňuje její zpětný prodej do sítě a činí z ní první naše sídlo, které je v podstatě energeticky nezávislé.

Vesnici bez kanalizace přitom bioplynová stanice přinesla kromě čistšího ovzduší další environmentální efekty energetickým využitím obsahu místních žump, septiků, kejdy z farmy i dalších organických odpadů. Kotelna na biomasu využívá jako paliva štěpku a slámu. Centrum, plně provozované obcí, z rostlinného materiálu navíc produkuje energetické pelety k vytápění rodinných domů v okolí. Obilní a línou slámu, stonky energetického šťovíku v obřích balících a drobný odpad dodávají kotelně hlavně místní zemědělci. Popel je stejně jako digestát z bioplynky využíván ke hnojení pozemků...

Mix přínosů chtějí Kněžičtí s dalšími partnery dále obohatit založením infocentra, které by v rekonstruovaném mlýně osvětlovalo mj. právě cesty k energetické nezávislosti, uskutečněné již řadou zahraničních měst i vesnic. Přínosy kněžického bioenergetického centra se tak stávají jiskrou šířící energeticky úsporné chování spojené se snižováním emisí skleníkových plynů i do sousedních obcí. Starostové všech pěti zmíněných vesnic, které jsou členy místní akční skupiny (MAS) Mezilesí, se totiž dohodli na podpisu evropské Úmluvy starostů a primátorů, s níž se pojí povinnost předložit do roka Akční plán udržitelné energetiky (Sustainable Energy Action Plan - SEAP) s cílem snížit na svém území emise CO² o více než 20 % do roku 2020 při dosažení stejné míry energetických úspor a využití obnovitelných zdrojů energie.

Takto praktickým naplněním energetické politiky EU (označované zkráceně „20:20:20“) mohou zahájit cestu k udržitelnému pokrývání svých energetických potřeb. Zapojí se tak do evropského projektu "Towards 100 % RES rural communities" - pro podmínky ČR nazvaného Komunity pro zelenou energii. Ten pro malá venkovská sídla nově přichází s možností tvorby nikoli individuálních, ale pro více obcí společných SEAPů, jejichž naplněním lze souhrnné energetické a tedy i emisní přínosy mikroregionu rozpočítat na dosažené průměrné hodnoty u každé z vesnic. V pěti zmíněných obcích tak počítají s koncipováním promyšleného systému opatření a investic jako jsou zateplování a instalace kvalitních oken u škol či dalších objektů v majetku samosprávy, pořízení úsporného veřejného osvětlení, energetické zefektivnění firemních provozoven, příp. rodinných domů či místní dopravy. Podstatným vkladem v tomto úsilí bude samozřejmě právě energetická bilance Kněžic, které jsou v podstatě soběstačné, pokud jde o teplo a výrazně přebytkové pokud jde o vyrobenou elektřinu.

Tým projektu Komunity pro zelenou energii ve spolupráci se zmíněnými pěti obcemi a Spolkem pro obnovu venkova coby partnerem projektu rovněž usilují o založení tzv. klubu RURENER, jehož název je odvozen od evropské sítě malých obcí orientovaných na energetickou nezávislost (*Network of RURAL communities for ENERgetic neutrality*). Klub by měl právě při Spolku sdružovat venkovská sídla i regiony ČR s orientací na energetickou soběstačnost a sociální efekty z místní energetiky a pokrývat zájem o výměnu zkušeností, poradenství i spolupráci. Projekt, jehož se v roli potenciálních iniciačních center udržitelné energetiky účastní či plánují účastnit i další obce známé svými aktivitami na tomto poli (např. Hostětín a Rusava na Zlínsku), bude klubu po dobu svého dvouletého trvání zároveň odborným i organizačním zázemím.

Karel Merhaut, agentura BioCIT

Další informace: www.res-league.eu, www.spoj.org/klub-rurener/default.aspx

Ekoporadna Cally patří na jihu Čech k nejvyhledávanějším

Celkem 307 dotazů zodpověděla v uplynulém roce ekologická poradna Cally, která v Českých Budějovicích funguje již devátým rokem. Tématicky se zaměřuje především na oblasti ochrany přírody a trvale udržitelné energetiky.

Ochrany přírody (včetně ekologické obnovy po těžbě) se vloni týkalo 133 dotazů, energetických témat 112 dotazů. Dalších 42 dotazů pak bylo z oblasti využití práva pro ochranu životního prostředí a účast veřejnosti na rozhodování. Ostatní témata, např. zemědělství, odpadové hospodářství nebo ochrana ovzduší, se objevovala vzhledem ke specializaci poradny spíše okrajově. Nejvíce se na poradnu obraceli s dotazy či problémy běžní občané – vznesli jich celkem 158. Radili jsme ovšem i jiným nevládním organizacím, soukromým firmám, úředníkům, studentům nebo školám.

„Calla je jediná ekoporadna v ČR, která poskytuje specializované poradenství v oblasti ekologické obnovy území narušených těžbou nerostných surovin. I proto se na nás obracejí také zástupci těžebních a rekultivačních firem a další zájemci o tento obor,“ říká Jiří Řehounek, který má v poradně na starosti kromě zmíněného oboru také ochranu přírody.

„Ekologické poradenství je zavedenou a vyhledávanou veřejnou službou, kterou v České republice oceňují každoročně tisíce spokojených klientů. Přesto poradny dlouhodobě bojují s nedostatkem finančních prostředků. Za ministra Chalupy dokonce stát přestal ekoporadny podporovat zcela, takže reálně hrozí, že veřejnost o tuto službu přijde,“ dodává energetický poradce Edvard Sequens.

Více informací o ekoporadně Cally naleznou zájemci na webové stránce <http://www.calla.cz/index.php?path=poradna>. Dotazy lze pokládat prostřednictvím webového formuláře, telefonu, e-mailu nebo osobně v poradenských hodinách pro veřejnost.

Jiří Řehounek

Údolí Rudolfového potoka si zaslouží ochranu

Údolí Rudolfového potoka je významné nejen jako rekreační oblast pro občany Rudolfova a Českých Budějovic, ale také jako místo výskytu mnoha běžných i ohrožených druhů. Naše občanské sdružení se snaží o zachování přírodních hodnot údolí. V prosinci byla část údolí registrována jako významný krajinný prvek (VKP) Rudolfovský lom.

Rozhodnutí českobudějovického magistrátu o registraci VKP však není konečné. Odvolala se proti němu obec Jívno a někteří majitelé pozemků. Právě v bývalém kamenolomu a okolních lesích by měla podle jejich plánů vyrůst na úkor zeleně nová výstavba. Občanské sdružení Náš domov si vytkló za cíl údolí Rudolfového potoka chránit.

Proč se domníváme, že výstavba v údolí Rudolfového potoka je nevhodná?

- Dojde k zastavění území, na němž se dnes nachází zeleň. Procento zastavěných ploch mezi Hůrami a Hlincovou Horou stále roste a má růst i nadále, což naprosto mění ráz zdejší krajiny.
- Dosud klidné údolí bude otevřeno pro automobilovou dopravu.
- Kapacita kanalizačního sběrače, na který by byla nová výstavba napojena, neodpovídá ani stávajícím potřebám. Při dešťových srážkách hrozí přetékání do Rudolfového potoka a ohrožení čistoty jeho vody.
- Budou ovlivněna stanoviště několika chráněných a ohrožených druhů.

Proč je údolí Rudolfového potoka cenné a zaslouží si ochranu?

- Pro občany Rudolfova, Českých Budějovic i dalších okolních obcí je údolí vyhledávanou odpočinkovou a rekreační zónou.

- Jedná se o jednu z mála rozsáhlejších zelených ploch v zázemí krajského města.
- Údolí tvoří pestrá mozaika přírodních stanovišť (stojetá i tekoucí voda, louky, lesy, skalní stěny aj.), která se projevuje i v druhové bohatosti fauny a flóry.
- Údolí je domovem mnoha vzácných a chráněných druhů organismů.
- Mnoho místních obyvatel má k údolí osobní vztah, který se projevil i při sběru podpisů pod petici za zachování jeho přírodních hodnot.

„Nechceme nikomu bránit v rozvoji. Ne protestujeme proti veškeré nové zástavbě v katastru Jivna, přestože určitě zatíží život v Rudolfově např. zvýšenou dopravou. Chceme jen vstřícnost při zachování přírody v údolí, které po generace slouží k hezkým procházkám a projížďkám na kole mnoha obyvatelům Rudolfova i dalších obcí a měst,“ říká Jaroslav Valevský ml. z občanského sdružení *Náš domov*.

Tisková zpráva rudolfovského občanského sdružení Náš Domov

MALÝ OPRAVNÍK BIOLOGICKÝCH OMYLŮ

Asklépiův had

Jsou případy, kdy se jedna ze stran sporu docela určitě mýlí, ovšem nevíme, která to je. Asklépios (pro Římany Aesculapius) byl v řecké i římské mytologii bohem lékařství a synem Apollónovým (Apollovým). Bývá tradičně zobrazován s holí, na níž je namotaný had. Tento symbol se stal všeobecným a najdeme ho u lékařských zařízení dodnes. Podle jedné teorie pochází symbol hole obtočené hadem původně od Asklépiova kolegy Herma (Merkura), jehož hůl ovšem obtáčeli ještě hadi dva. Jeden had má představovat jedinou cestu k vyléčení.

Ale byl to původně vůbec had? Podle druhé z teorií jde o vlasovce medinského, hlísta, který způsobuje člověku vředy na kůži. Již starověcí lékaři přišli na způsob, jak ho dostat ven. Když vřed polijete vodou, parazit si myslí, že je ve vodě, a ve snaze klást do ní vajíčka vystrčí ven část těla. A v tu chvíli je třeba započít s jeho navíjením na dřívko. Velmi opatrným, aby se nepřetrhl, protože může měřit až metr, zatímco navinout lze tak tři centimetry denně. Neporušený vlasovec namotaný na hůlku byl zobrazován jako důkaz lékařské zručnosti. S egyptských nákresů tento symbol mohli převzít Řekové a Římané, jenže vlasovce v Evropě neznali a zaměnili (nebo záměrně vyměnili?) za hada.

Biologové se obvykle kloní k druhé z teorií, ale jak to bylo doopravdy, se samozřejmě nedozvíme. Jisté je, že naší užovce stromové se, ať už omylem, nebo ne, říká také Aeskulapova. Pověst sice také nemá zrovna nejlepší, ale ve znaku vypadá výrazně elegantněji.

Jiří Řehounek

Rozhovor s Jiřím Řehounkem o ochraně hmyzu pro školní časopis Pod Břízou

Občas chodím na procházky a nelze si nevšimnout, že rok od roku se počet hmyzích druhů v přírodě snižuje. Proč?

Popsat příčiny vymírání hmyzu v rozhovoru pro školní časopis bude poměrně obtížné, když se o tom píšou celé knihy. Asi bych začal tím, že z krajiny se ztrácí rozmanitost. Mozaiku malých políček, remízků, pastvin, úhorů a luk vystřídaly homogenní celky polních lánů a hospodářských lesů, které jsou z pohledu biologa obvykle úplně sterilní. Přitom není příliš velký rozdíl mezi lánem pšenice a uměle vysázeným smrkovým lesem, ačkoli lidé mají tendenci vnímat právě ty smrkové lesy jako něco krásného a přírodního. Odvykli jsme pohledu na přírodní les, jehož součástí jsou i polomy, vývraty, staré a mrtvé stromy nebo i kůrovcové a větrné kalamity. Samozřejmě existují i další vlivy, které nás ochuzují o druhové bohatství naší přírody – problematické projekty necitlivě zasazené do krajiny, nepůvodní druhy zavlečené nebo vysazené ve střední Evropě aj.

Je hodně druhů hmyzu vázáno na staré stromy? Jak je to u nás v jižních Čechách, žijí zde velmi ohrožené druhy?

Ano, staré stromy jsou velmi důležité nejen pro hmyz, ale i pro další ohrožené druhy, např. ptáky nebo netopýry. My přitom zákonem chráníme jen velmi malé procento těchto živočichů, obvykle druhy známé a nápadné. I taková ochrana má ovšem velký význam, protože pomáhá i mnoha dalším organismům žijícím ve starých stromech. Jsou méně nápadné, moc toho o nich nevíme, ale právě proto o ně můžeme lehce přijít.

Jižní Čechy jsou na jedné straně poměrně bohatým územím na druhy starých stromů. Třeboňsko a Hlubocko jsou jediné oblasti v Čechách, kde ještě přežívají životaschopné populace chráněného tesaříka obrovského, jehož larvy žijí ve starých dubech. Z dalších zajímavých a ohrožených druhů se v jižních Čechách můžeme setkat také s roháčem obecným, páchníkem hnědým nebo nosorožíkem kapucínkem. Radost z toho, že ještě v jižních Čechách máme co chránit, mi však kalí vědomí, že každým rokem velký kus tohoto přírodního bohatství nenávratně ztrácíme.

Vzácné druhy přitom žijí i na místech, kde bychom je moc nečekali. V zámeckých parcích, na hrázích rybníků, v alejích kolem silnic i v městských stromořadích. Brouci vázaní na staré stromy totiž nedokážou přežít v hospodářském lese. Když pomínu jiné příčiny, tak prostě proto, že ten les vykácíme dřív, než v něm stromy dorostou do potřebné velikosti. Na osudu starých stromů v parcích a alejích tedy záleží i přežití ohroženého hmyzu. Ty stromy jsou samozřejmě často duté, prosychající a napadené dřevokaznými houbami, ale právě to do nich ohrožené brouky láká.

Zabýváte se problematikou těžebních prostorů. V jak velkém měřítku ovlivňují tyto prostory hmyzí populace a nakolik je schopna se příroda vypořádat s vytěženým lomem?

S vytěženým lomem se příroda vypořádá snadno a sama. Přírodovědci pracující v terénu to věděli už dávno. Už když jsem byl malý kluk, tak mě překvapovalo, že nejvíc brouků v mém oblíbeném lese žije v opuštěné pískovně, zatímco okolní lesní porosty jsou skoro pusté. Ve škole nám přitom říkali, že les je oáza přírody, zatímco lomy jsou zdevastované plochy bez života, které musíme co nejdříve zalesnit.

Dnes už máme i řadu vědeckých studií, které dokládají, že ponechání pískovny nebo kamenolomu svému osudu vede ke vzniku přírodovědně zajímavých a druhově pestrých ekosystémů a navíc ušetří dost peněz. Naproti tomu dosud převažující rekultivace technického typu prokazatelně biologické rozmanitosti škodí, likvidují ohrožené druhy a spolykají astronomické částky. Pokud ponecháme pískovnu nebo kamenolom po vytěžení bez zásahů (nebo jen připravíme s pomocí těžké techniky různorodý terén na jejich dně), mají obrovský potenciál pro ochranu ohroženého hmyzu. Existují dokonce druhy hmyzu, které u nás žijí převážně v místech narušených těžbou surovin. A existují i takové druhy, které už mimo těžební prostory neobjevíme vůbec.

Ale aby to nevypadalo, že bych rád odtěžil celý povrch České republiky: Samozřejmě se před těžbou musejí řádně promyslet její následky. Vždy by mělo platit, že těžba nesmí zničit nic cennějšího, než může vytvořit.

Máte k dispozici nějaké statistiky, které ukazují, jak rychle hmyz ubývá?

„Statistiky“ máme k dispozici pouze dílčí vzhledem k tomu, že u nás žijí tisíce hmyzích druhů, o kterých většinou není k dispozici dostatek informací. Musíme se tedy spokojit s tím, co víme o několika dobře známých skupinách. Tak třeba denních motýlů u nás vědci napočítali 161 druhů, z toho jich je dnes 18 vyhynulých, 16 na pokraji vymření a 73 v nějakém stupni ohrožení. Z vosovitých blanokřídlých, kam ovšem nepatří jen známé vosy a sršně, u nás vyhynula celá pětina, konkrétně 41 z celkových 207 druhů známých z našeho území. Vůbec nejpostiženější skupinou hmyzu jsou u nás majkovití brouci, jejichž larvy žijí jako paraziti v hnízdech blanokřídlého hmyzu. Z třiatváceti našich druhů jich už deset vymřelo a jedenáct je ohrožených. Tyto a mnohé další údaje zpracovali vědci z Entomologického ústavu Akademie věd

podle tzv. červeného seznamu bezobratlých a shrnuli je pro časopis Vesmír do článku s výmluvným názvem „Odhmyzeno“.

Další průšvih také je, že z krajiny mizí i druhy, které považujeme za běžné. Ubývá jim vhodné prostředí a jeho zbytky jsou často příliš daleko od sebe. Lidé se obvykle domnívají, že hmyz má křídla a přeletí si někam jinam, to však v řadě případů vůbec není pravda. I dobře létající motýli žijí často celý život na jedné louce.

Zabývají se touto situací nějaké české organizace nebo stát?

Samozřejmě existují organizace i jednotlivci, kteří se snaží něco dělat. Velmi aktivní je např. už zmíněný vědec z Entomologického ústavu, ochraně hmyzu se věnují některé nevládní organizace i mnoho státních úředníků. Trochu problém vidím v tom, že často chybí koordinace těch aktivit, přenos nových vědeckých poznatků do ochranné praxe. Potíž je také v tom, že úsilí těchto lidí je často zmařeno jedním neuváženým zásahem, např. zalesněním druhově bohaté louky, které se bohužel často odehrává i se státní dotací. Ochrana hmyzu je oproti jiným skupinám obtížnější v tom, že se rozmnožuje jednou i vícekrát za rok. Takže když se někde změní podmínky, třeba jen na pár měsíců, může to znamenat pro některé druhy konec.

Mohou obyčejní lidé s tímto problémem nějak pomoci? Případně jak?

Pokud se přímo nechťejí zapojit do činnosti některé ochranné organizace, nabízí se i tak řada možností. V první řadě může každý přispět k udržení už zmíněné mozaiky stanovišť v krajině. Pravou pohromou pro hmyz se stala dnešní záliba v anglických trávnících vroubených řadami tůjek. Zahrady mohou být přece i zajímavější a nemusí jít hned o tzv. přírodní zahrady s broukovištěm uprostřed. Stačí pro začátek nesekat celou zahradu v jednu dobu nebo část neposekat vůbec. Nepoužívat chemické prostředky, což se mimochodem vyplatí i z hlediska zdravotní nezávadnosti ovoce a zeleniny. Ponechat v zastrčeném koutě hromadu větví, padlý kmen nebo klasický kompost. Nekácet bezhlavě každý starý strom. Vysázet rostliny lákající motýly a další opylovače. A existují i aktivnější způsoby ochrany hmyzu. Vytvoření broukoviště nebo hmyzího hotelu zvládne skoro každý. Dokonce ani nepotřebujete zahradu – jednoduché hmyzí hotely ve formě navrtaného prkna nebo rákosové rohože fungují i na panelákovém balkóně. Možností je samozřejmě daleko víc, ale to už přesahuje rozsah tohoto rozhovoru. Kdyby měl někdo ze studentů zájem se dozvědět o ochraně hmyzu další informace, může k nám na Callu přijít do ekoporadny a vznášet konkrétní otázky.

Rozhovor vedli redaktoři školního časopisu Pod břízou Monika Ngo-Le a Petr Papoušek z kaplického gymnázia (redakčně kráceno)

Máme vizi – hotel hmyzí

Tak se jmenoval projekt, kterým se Gymnázium, SOŠE a SOU v Kaplici zapojilo do grantového programu „Za hranice Ekoškoly“ vybraným na podzim loňského roku sdružením Tereza. Vše vyvrcholilo 7.11. 2012 po zhruba měsíční usilovné práci, kdy byl na pozemku vedle školy slavnostně „otevřen“ hmyzí hotel a nádvkem ještě malé broukoviště. Zároveň proběhla vernisáž výstavy o ohroženém hmyzu jižních Čech a příčinách jeho ohrožení.

Od počátku stáli u přípravy a realizace projektu žáci školy a skupinka několika zapálených učitelek. Ekotým se podílel na organizaci celého projektu od natočení videožádosti, přes návrh pozvánek a sepsání článků do místního zpravodaje až po sehrání tzv. hmyzí mše za vyhynulé druhy hmyzu při uvedení výstavy. Redakce školního časopisu připravila vydání se speciální hmyzí přílohou a žáci dvou vybraných tříd vytvořili v rámci hodin biologie a ekologie plakáty na výstavu. Tématu byly věnovány i hodiny výtvarné výchovy, při nichž žáci ztvárňovali hmyz technikou linorytu. Dřevěnou konstrukci hmyzího hotelu jsme zadali místní truhlářské firmě, materiál na výplň hotelu i na broukoviště pak už nanosili a navozili všichni, kteří měli něco vhodného

k dispozici. Zapojili se také učni, kteří v dílnách navrtali do cihel a polínek dírky potřebného průměru. Abychom mohli obyvatele hmyzích příbytků lépe pozorovat, pořídili jsme ze získaných peněz i speciální lupy a určovací klíče na hmyz. Všichni doufáme, že se letos nějaké tvorečkové objeví a odmění nás svou přítomností za naše úsilí.

Při realizaci projektu nám nezištně pomáhali i dva lidé „zvenčí“, a to Jiří Řehounek z Cally a Pavel Krásenský ze ZOO Chomutov, kteří poskytli své fotografie na informační panely a mnoho cenných rad pro zdárné dokončení projektu. Byl to mimo jiné i jejich zájem, který nám dodával energii a utvrzoval nás v přesvědčení, že se ubíráme správným směrem. Chtěla bych jim touto cestou za všechny realizátory projektu ještě jednou poděkovat.

Hana Kýbusová

Školáci úspěšně zmapovali černé skládky

V rámci školního recyklačního programu RECYKLOHRANÍ, aneb Uklidíme si svět!, který na českých školách probíhá již čtvrtým rokem, se mohly školy v jednom z posledních úkolů zapojit do mapování černých skládek. Program RECYKLOHRANÍ je určen všem MŠ, ZŠ i SŠ v České republice, jehož cílem je prohloubit znalosti žáků v oblasti třídění a recyklace. Recyklohraní rozvíjí vztah dětí k životnímu prostředí formou tematických her, praktických činností, kvízů a menších projektů, ale také přímou účastí dětí na sběru použitých baterií a vysloužilého drobného elektrozařízení. Za plnění úkolů a sběr získávají školy body, které si pak mohou ve speciálním internetovém katalogu

na www.recyklohrani.cz vyměnit za různé odměny, charakteru výtvarných či sportovních potřeb, her, školních pomůcek, nebo také vstupenek do divadel, kin a zoo.

Úkol mapování černých skládek probíhal od 12.1.2012 do 4.1.2013 a žáci zde měli vyhledat černé skládky ve svém okolí a následně je nahlásit pomocí mobilní aplikace pro chytrý mobil nebo černou skládku vyfotit a nahlásit ji pomocí webového formuláře na webových stránkách www.ZmapujTo.cz.

Do soutěže se nakonec aktivně zapojilo 75 škol a dohromady se jim podařilo nahlásit 121 nových černých skládek!

www.ZmapujTo.cz je ambiciózní ekologický projekt, jehož cílem je boj proti nelegálním skládkám odpadu v České republice. Je určen všem, jimž se nelíbí černé skládky v našich městech, vesnicích, v přírodě a především s tím chtějí něco udělat. Uživatel chytrého telefonu dokáže skládku nahlásit jednoduše a rychle díky mobilním aplikacím, případně může skládku nahlásit pomocí interaktivního webového formuláře. Úkolem www.ZmapujTo.cz je přispět k řešení problému nelegálních skládek v České republice zpřístupněním moderní, efektivní a široce rozšířené platformy pro jejich monitoring. Nově přibyla možnost hlásit i přeplněné kontejnery a upozornit tak obec na to, aby je vyvezla. Součástí www.ZmapujTo.cz je i zdarma administrace pro města a obce, díky které mají přehled o tom, kde se skládky a přeplněné kontejnery nachází a mají tak možnost tato hlášení spravovat (např. přidávat informace o tom, že obec skládku uklidí, že ji obec již uklidila, kolik uklizení stálo apod.).

Díky projektu www.ZmapujTo.cz a iniciativě stovek uživatelů se již podařilo za necelý půlrok, kdy projekt běží, nahlásit v celé České republice úctyhodných 500 černých skládek.

Miroslav Kubásek, EnviWeb

Ochránci zvířat slaví – Evropa končí s kosmetikou testovanou na zvířatech

Mnohaletá kampaň ochránců zvířat za ukončení testování kosmetiky na zvířatech je nyní u konce. Od 11. března tohoto roku totiž začne v Evropské unii platit zákaz dovozu a prodeje kosmetiky testované na zvířatech.

Nový evropský komisař pro zdraví a spotřebitelskou politiku Tonio Borg minulý týden při setkání se zástupci Evropské koalice za ukončení pokusů na zvířatech (ECEAE) potvrdil, že zákaz začne platit tak, jak byl původně navržen, tedy bez výjimek. Předchozí komisař uvažoval o návrzích na odložení či oslabení zákazu, což by kosmetickému průmyslu umožnilo pokračovat v testech kosmetických výrobků a jejich složek na zvířatech, dokud by nebyly nalezeny alternativní metody ke všem testům. Proti odložení zákazu ovšem byla značná část veřejnosti, petici ECEAE za zachování zákazu bez výjimek podepsalo za dva roky přes čtvrt milionu lidí.

ECEAE v České republice zastupuje organizace Svoboda zvířat. Barbora Bartušková Večlová, koordinátorka kampaně Za nahrazení pokusů na zvířatech ve Svobodě zvířat, vysvětluje: „ECEAE vedla v Evropě kampaň za ukončení testování kosmetiky na zvířatech a bojovala proti všem odkladům zákazu dlouhých 23 let. Jsme proto velmi rádi, že se nám zákonu konečně podařilo dosáhnout.“

V březnu 2009 podle sedmého dodatku Směrnice o kosmetice nabyl účinnosti zákaz testování kosmetických výrobků a složek na zvířatech a také zákaz dovozu a prodeje kosmetiky a jejích složek, které byly na zvířatech testovány mimo země EU. Druhá část tohoto zákazu ovšem dosud obsahuje výjimky pro tři typy testů, které mohou stále probíhat na zvířatech. Nyní se zákaz rozšíří a začne platit bez výjimek.

Výrobky, které jsou v současné době na trhu, zůstanou v prodeji, zákaz se týká pouze nových složek a výrobků. Protože ke zmíněným třem testům (test toxicity po opakované dávce, test reprodukční toxicity a test toxikokinetiky) ještě v tuto chvíli nejsou k dispozici schválené alternativní metody, dočasně nebude možné vyvíjet některé nové kosmetické složky, které tyto testy vyžadují. Barbora Bartušková Večlová v tom ovšem nevidí problém: „V současné době je k dispozici přibližně dvacet tisíc schválených kosmetických složek, které mohou výrobci používat, takže i bez dalších složek je možné vyrábět nové produkty. Navíc alternativní metody k těmto třem testům již existují a je jen potřeba dokončit schvalovací proces. Po té bude možné vyrábět jakékoli nové složky bez testů na zvířatech.“

Šíře nabídky ani cena kosmetiky by se tak podle Bartuškové neměly změnit. „Již nyní existuje mnoho společností, které nevyužívají složky nově testované na zvířatech, a přesto jsou schopné vyrábět kvalitní výrobky za přijatelné ceny,“ dodává Bartušková.

Tisková zpráva Svobody zvířat

Pozvánky na akce

Calla a Hnutí DUHA ČB

Vás srdečně zvou na besedu v rámci Zelených čtvrteků

Co dýcháme v Českých Budějovicích?

s Marií Božovskou z oddělení ochrany ovzduší
a odpadů Magistrátu města

**Jaká je kvalita ovzduší v Českých Budějovicích?
Zhoršuje se nebo zlepšuje?
Jaké jsou zdroje znečištění a co s tím sami můžeme dělat?**

21. 2. 2013 od 18:00 hodin

v galerii Měsíc ve dne, Nová ul. 3, České Budějovice.

Vstupné dobrovolné

Více informací:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice

tel.: 384 971 930, calla@calla.cz, <http://www.calla.cz>

Příště: 21.března – Potřebujeme spalovnu odpadů? s Petrem Nohavou z Hnutí DUHA

Zahrada Rudolfov

vás zve na 10. večer Archklubu na téma:

„Jak ušetřit na vytápění a ohřevu vody“

s ukázkami měření termovizní kamerou, informacemi o povinných průkazech energetické náročnosti budovy (PENB) a příklady zapojení slunečních kolektorů a fotovoltaických panelů v rodinném domě. Dozvíte se, kdy a jak lze získat případnou dotaci nebo který zdroj tepla je pro vás nejvhodnější.

Přednášet bude Ing. Josef Šťastný, energetický poradce Energy Centre České Budějovice.

Ve středu 20. února 2013 od 18 hodin

v ekopavilonu Měsíčnice, Zahrada Rudolfov, Polní ulice 9, Rudolfov.

Vstupné 70,-Kč.

www.archklub.cz

www.designdomova.cz

www.eccb.cz

Ekologická poradna sdružení Calla

Mimo běžná témata ekologické poradny u nás můžete hledat pomoc v oblastech, na které se specializujeme:

Ochrana přírody a krajiny - odborná pomoc v oblasti biologie a ochrany přírody, chráněná území a péče o ně, územní a druhová ochrana přírody (se zaměřením na entomologii a botaniku), ekopedagogické využití chráněných území. *Za tuto oblast poradenství je zodpovědný Jiří Řehounek, volejte ho na telefon 384 971 934 nebo pište na e-mail: rehounekj@seznam.cz.*

Obnova těžbou narušených území - přirozená obnova těžbou narušených území (především ve šterkopískovnách), poradenství při tvorbě rekultivačních plánů využívajících přirozenou obnovu, využití těžbou narušených území v druhové ochraně a ekologické výchově a ekologie obnovy (restoration ecology). *V této oblasti Vám poradí Jiří Řehounek, kterého najdete na telefonu: 384 971 934, ale spíše na e-mailu: rehounekj@seznam.cz.*

Trvale udržitelná energetika - poradenství občanům, obcím i občanským sdružením v oboru obnovitelných zdrojů energie, jejich možnostech, dostupnosti, podporách pro realizaci, legislativě apod. Právní a všestranná informační pomoc obcím, u nichž by mohlo být vybudováno konečné úložiště vysoce radioaktivních odpadů, archiv informací k jaderné energetice. *Pro odpovědi z oblasti energetiky se obračete na Edvarda Sequense na telefon: 384 971 932, e-mail: edvard.sequens@calla.cz.*

Poradenské hodiny pro veřejnost v kanceláři sdružení - Fráni Šrámka 35, České Budějovice:

Pondělí: 10:00 - 14:00 (především energetika)

Čtvrtek: 12:30 - 16:30 (především ochrana přírody a krajiny a ekologická obnova po těžbě)

Osobní návštěva mimo poradenské hodiny je možná po předchozí domluvě. Využijte poradenství pomocí e-mailu: calla@calla.cz. Písemné spojení: Calla, Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice.

Zpravodaj Ďáblík pro své členy a přátele vydává:

Calla - Sdružení pro záchranu prostředí

Naše adresa: Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice

Telefony: 384 971 930, 387 311 381

Fax: 384 971 939

E-mail: calla@calla.cz

Internet: <http://www.calla.cz>

Naše konto: 3202800544 / 0600 GE Money Bank, pob. České Budějovice

IČO: 62536761

Uzávěrka dalšího čísla je do konce února 2013. Články posílejte na edvard.sequens@calla.cz. Databázi odběratelů spravuje Romana Panská. Všechna starší čísla občasníku Ďáblík najdete na webových stránkách sdružení Calla.

Líbil se Vám Ďáblík? Pomozte nám s jeho šířením!

Pošlete ho svým přátelům s nabídkou na pravidelný odběr do e-mailové schránky.

Můžete nám také přispět na vydávání.

Použijte číslo účtu 3202800544 / 0600 a variabilní symbol: 111.

Děkujeme!

»» Nechcete-li dostávat tento zpravodaj, napište nám a my Vás okamžitě vyřadíme z adresáře. ««

»» Chcete-li se přihlásit k jeho pravidelnému odběru, pište na calla@calla.cz. ««